MAKTAB MA’NAVIYAT SEKTORLARI FAOLIYATINING ARTPEDAGOGIK PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

Sherzod Jumanov
O‘zbekiston-Finlyandiya pedagogika instituti
o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa(PhD) doktori.
jumanovsherzod452@gmail.com

Annotatsiya: maqolada Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev tomonidan ilgari surilgan “Besh muhim tashabbus”da belgilangan vazifalarni ro‘yobga chiqarishda umumta’lim maktablaridagi

ma’naviyat sektorlari tomonidan tashkil qilinishi lozim bo‘lgan ma’naviy-ma’rifiy, ijodiy ishlarning mazmuni, usul va shakllari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: madaniy faoliyat, ijodiy-madaniy ishlar bo‘yicha targ‘ibotchi, axloqiy tuyg‘u, badiiy ta’lim, badiiy to‘garaklar, shaxs, mahorat saboqlari, kitobxonlik, milliy badiiy qadriyatlar ruhi.

Abstract: the article discusses the content, methods and forms of spiritual-educational, creative work that should be organized by the spiritual sectors of secondary schools in the implementation of the tasks set forth in the "Five Important Initiatives" put forward by President Shavkat Mirziyoyev.

Key words: cultural activity, propagator of creative and cultural works, moral feeling, art education, art circles, person, skill lessons, reading, spirit of national artistic values.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning “Davlatimizning eng muhim vazifalaridan biri, bu ma’naviy jihatdan barkamol insonni tarbiyalash, ta’lim va maorif tizimini takomillashtirish, milliy uyg‘onish g‘oyasi asosida ma’naviy va ruhiy jihatdan yangi avlodni voyaga etkazishdir”, –degan fikrlari yoshlarni ijodiy, madaniy faoliyatga jalb etish yo‘nalishlarini belgilashda dasturiy ahamiyat kasb etadi.

Besh muhim tashabbusining amalga oshirilishida maktablar ma’naviyat sektorlarining roli katta. Zero besh tashabbus mazmunida madaniyat va san’atga alohida e’tibor qaratilgan. Chunki badiiy to‘garaklar mashg‘ulotlarining yoshlar tarbiyasida shaxs qalbi, axloqiy tuyg‘ularini tarbiyalashda boy psixologik imkoniyatlarga ega. Zero "San’at inson ruhiyatining eng xilma-xil tomonlarini - nafaqat tasavvur va hissiyotni, o‘z-o‘zidan ravshan ko‘rinadigan holatlarni, balki fikr va irodani ham qamrab oladi. Demak, bu ongni va o‘zlikni anglashni rivojlantirishda, axloqiy tuyg‘ularni tarbiyalashda va dunyoqarashni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Shuning uchun badiiy ta’lim shaxsni har tomonlama va uyg‘un rivojlanishni rag‘batlantirish vositalaridan biridir". Buni R.M.Chumicheva o‘tkazgan tadqiqotlar ham tasdiqlaydi.

Yuqoridagi ilmiy asoslardan kelib chiqib, maktablar ma’naviyat sektorlari o‘z faoliyatini bir necha yo‘nalishlarda tashkil etadi. Jumladan, targ‘ibotchi o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini o‘rganadi va sinf o‘quvchilaridan turli yo‘nalishlardagi ya’ni, she’rxonlik, kitobxonlik, milliy o‘yinlar, san’atning turli janrlari, jumladan, aktyorlik, musiqa san’ati, ashula va raqs san’ati, sahna madaniyati kabi ijodiy jamoalarni tashkil qilishi mumkin. Shu bilan birga, targ‘ibotchi sinfdan tashqarida olib borilayotgan ishlarga rahbarlik qiladi. Bunda maktabda ijodkorlar, san’atkorlar, she’rxonlik, kitobxonlik kabi to‘garaklarni tashkil qiladi. Shuningdek, maktabda o‘tkaziladigan ijodiy-madaniy tadbirlar o‘tkazilishini nazorat qiladi, shuningdek, o‘quvchilarni ijod maktablariga, teatrlarga, tarixiy joylarga, muzeylarga borishini tashkil qiladi.

Maktab ma’naviyat sektori tadbirlarni tashkil qilish jarayonida avvalo tadbirning maqsad va vazifalarini belgilab olishi kerak. Tadbirlarni tashkil qilish jarayonida axborot va kompyuter texnologiyalaridan yuqori saviyada foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lish barobarida o‘zi shu sohani ham mukammmal egallashi lozim. Targ‘ibotchi tadbirlarda axborotning turli xil ko‘rinishlari: matn, rangli grafika, mavzuga xos ovozli va har xil musiqalardan, animatsion jarayonlar va shuningdek, qisqa metrajli filmlardan keng foydalanishi maqsadga muvofiq bo‘ladi. Shuningdek, maxsus dasturiy ta’minot, rasmlar, audio, video ma’lumotlardan foydalanish orqali tadbirning yanada samarali bo‘lishiga erishiladi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida raqamli iqtisodiyotga o‘tish keng joriy etib borilmoqda. Dunyoda kechayotgan pandemiya sharoitida onlayn tarzda tashkil etilgan darslar yoshlarni raqamli iqtisodiyotni mukammal egallashiga keng yo‘l ochgan bo‘lsa, bu holatlar ma’naviy-ma’rifiy jarayonlarda ham keng qo‘llanilib kelinmoqda. Maktablararo o‘tkaziladigan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, ijodiy-madaniy ishlar va shu kabi tanlovlarni tashkil qilib borilishi ham uzoq masofalarni yaqinlashtiradi. Targ‘ibotchi onlayn tarzda o‘tkaziladigan tadbirlardan ham samarali foydalansa, maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Maktab ma’naviyat sektorining yana bir muhim faoliyat turi bu – uning ijodiy to‘garaklar tashkil etib, reja asosida mahorat saboqlarini olib borishidir. Chunki mahorat darslariga malakali

mutaxassislar jalb etilsa, to‘garak a’zolarining soni va ularning ijodiy faoliyatga qiziqishi yanada oshadi. Buning uchun Maktab ma’naviyat sektori o‘zi faoliyat ko‘rsatadigan maktabdagi ijodiy qobiliyatga ega bo‘lgan o‘quvchilarni aniqlaydi. Bu borada ularning monitoringini olib boradi. Monitoring natijalaridan kelib chiqqan holda o‘quvchilar ichidan eng iste’dodlilarini saralab oladi, o‘quvchilarning ijodiy ishlari bilan muntazam tanishib borishi orqali ularga ijodiy jihatdan maslahat va tavsiyalar berib boradi. Bunda artpedagogika metodlaridan unumli foydalanish zarur. Bu haqda Sh.Mustafoev o‘z tadqiqotida “Badiiy faoliyat mahsuliga art pedagogikada alohida o‘rin beriladi. Masalan, bolalar ijodiy ishlariga avvalo, bola shaxsining rivoji, uning dunyoga bo‘lgan munosabatining ramziy ifodasi sifatida qaraladi. Shu munosabat bilan bolalar ijodiy ishlarida bolaning aqliy rivojlanish darajasi va shaxsiy fazilatlarini aks ettiruvchi xususiyatlarni alohida ajratib ko‘rsatish juda muhimdir”.

Masalan, yorqin iste’dodga ega bo‘lgan o‘quvchi-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida “Ajdodlar merosi – ma’rifat ziyosi”, “Ajdodlar jasorati – avlodlar merosi”, “Ajdodlar merosi - hayotimiz mayog‘i” kabi g‘oyalar asosida o‘quvchilar o‘rtasida turli ijodiy tanlovlar tashkil etishning stsenariylari ishlab chiqiladi va tadbirlar o‘tkazilib, yuqori natijaga erishgan o‘quvchilarning ijodiy ishlarini adabiy nashrlarga, almanaxlarga tavsiya etib boradi. O‘quvchilarni Ijod maktablariga sayohatga olib chiqadi. Ijod maktablariga qilingan sayohatlar o‘quvchilarda keng motivatsiya hosil qilishga yo‘l ochadi.

O‘quvchilar o‘rtasida “Navoiy asarlarida yoshlar tarbiyasi”, “Ajdodlar merosi – ma’rifat ziyosi”, “Xalq og‘zaki ijodi – yorqin kelajak poydevori” “Xalq og‘zaki ijodi va uning ta’lim-tarbiyadagi o‘rni” “Maqol va matallar – xalq dahosining mas’uli” kabi mavzularda turli adabiy, ijodiy tanlovlar, “Adabiyot yashasa – millat yashaydi”, “Yoshlar ijodi – adabiyot kelajagi”, “Yangi O‘zbekiston – maktab ostonasidan boshlanadi”, “Jadid ziyolilarining ma’rifiy harakatlari – ibrat maktabi” mavzularida festivallar, “Navoiy nazmi shaydosiman”, “Adabiyot mening taqdirimda”, “Adabiyot ijod gulshani” kabi mavzularda chellenjlar va boshqa tadbirlar tashkil etilishi o‘quvchilarning ijodiy faoliyatga qiziqishini oshiradi. O‘tkazilgan turli adabiy, ijodiy tanlovlar va festivallarda faol ishtirok etgan o‘quvchilarni rag‘batlantirishni tashkil etish ham targ‘ibotchining vazifalaridan biridir.

Maktab ma’naviyat sektori tadbirni o‘tkazishning stsenariylarini ishlab chiqadi. Bunda, tadbirga tayyorgarlik ko‘rish jarayonida taqdim etilgan materialdan, ilmiy adabiyotlardan, internet tarmog‘idan foydalanish, shu sohaning mutaxassislari bilan suhbatlar orqali ma’lumotlar to‘plashi kerak. Tadbir texnologiyalarini ishlab chiqishda eng samarali yo‘llardan biri multimediali yondashuvga qaratilsa, maqsadga muvofiq bo‘ladi. Shuningdek, targ‘ibotchi mavzuga oid bo‘lgan slaydlar va ko‘rgazmali qurollarni hamda axborot materiallari bilan bog‘liq bo‘lgan animatsion jarayonlarni tadbir boshlanishidan oldin tahlil qilishi va undan kutiladigan natijalarni sarhisob qilishi lozim.

Maktab ma’naviyat sektorining asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilar o‘rtasida kitobxonlikni rivojlantirishdir. Ushbu maqsadda kitob mutolaasini targ‘ib qilish bo‘yicha tizimli ishlarni olib boradi. Buning uchun mamlakatimizda yoshlar ma’naviyatini yuksaltirish va ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo‘yicha 5ta muhim tashabbusning 4-tashabbusi Yoshlar ma’naviyatini yuksaltirish, ular o‘rtasida kitobxonlikni keng targ‘ib qilish bo‘yicha tizimli ishlarni tashkil etilmoqda. Zero kitobxonlik har bir millatning ma’naviy-ma’rifiy qiyofasi, uning ajdodlardan qolgan boy ma’naviy merosga hurmat va ehtiromini belgilab beruvchi vositadir. Yosh avlodni halol va pok hamda chinakam vatanparvar etib tarbiyalashning, ularni ezgu g‘oyalar asosida kamol toptirishning, boqimandalik kayfiyatini mahv etib, jamiyatda mehnatsevarlik muhitini yaratishning, mana shu vatanda yashayotgan har bir insonning ko‘nglida shu yurtning ertangi istiqboli uchun daxldorlik hislarini uyg‘otishning eng muhim omili bu kitobxonlikdir.

Maktab ma’naviyat sektori maktabda har yili “Eng yaxshi kitobxon” tanlovini tashkil etadi. Ushbu tanlov ishtirokchilariga o‘qish tavsiya etilgan adabiyotlar ro‘yxatini taqdim etadi. Shu bilan birgalikda u taniqli yozuvchi va shoirlarni jalb qilgan holda umumta’lim maktablarida adabiy-badiiy kechalarni tashkil etadi. Maktabda kitob yarmarkalarini tashkil qiladi.

Bunda Maktab ma’naviyat sektori adabiy-badiiy kechalarda taniqli shoir va yozuvchilar o‘zlarining she’rlari va asarlaridan parchalar aytib berishlarini tashkil qiladi. Bu yosh ijodkorlarga motivatsiya beradi. Targ‘ibotchi o‘zbek va jahon adabiyotining eng sara durdonalarini targ‘ib qiladi. Bu bilan o‘quvchi-yoshlarimizni umuminsoniy va milliy badiiy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga muhim hissa qo‘shadi.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Respublika Ma’naviyat va ma’rifat kengashining kengaytirilgan yig‘ilishida qilingan ma’ruza. 2023 yil 22 dekabr.

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining qarori “Uzluksiz ma’naviy tarbiya kontseptsiyasi”ni tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida 2019 yil 31 dekabrdagi 1059 son qarori.

3. Fazilatli avlod. Uzluksiz ma’naviy tarbiya trilogiyasi. III qism. 7-18 yoshli bolalarni ma’naviy tarbiyalash bo‘yicha metodik qo‘llanma. Tuzuvchi-mualliflar: A.Qodirov, M.Quronov va boshq. - Toshkent, “Ma’naviyat” nashriyoti, 2018. B.7.

4. Chumicheva R. M. Vzaimodeystvie iskusstv v formirovanii lichnosti starshego doshkolnika. Rostov nG‘D: RGPU, 2005. 272 s.

5. Mustafoev Sh. Artpedagogika asoslari. 2022. Samarqand, SamDU nashri, 80-b.